

A scenic landscape at sunset. The sun is low on the horizon, casting a warm glow over a body of water and distant mountains. In the foreground, a person with a red backpack stands on a grassy bank, looking towards the water. In the middle ground, another person stands on a large rock in the water, also looking towards the sunset. The sky is filled with soft, wispy clouds.

#UNGKUNST OG FRAMTIDSFERDIGHETER FORSKNINGSRAPPORT

Marit Ulvund, Cecilie Haagensen
og Sandra Gattenhof

Rapport - nr. 124/2023 - Høgskolen i Volda

TAKK

Vi vil gjerne uttrykke vår takknemlighet til elevene, lærerne og kunstnerne ved skolene som har samarbeidet med dette forskningsprosjektet. De har alle bidratt på en positiv, profesjonell og samarbeidsvillig måte. Verdien av dette forskningsprosjektet er basert på deres bidrag.

Vi vil også takke våre hjemuniversiteter; Seanse – senter for kunstproduksjon ved Høgskulen i Volda som støttet Marit Ulvund, og Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet som støttet Cecilie Haagenen med forskningsstipend og økonomisk støtte til forskningsprosjektet. Takk også til Queensland University of Technology for å muliggjøre vårt nære samarbeid med professor Sandra Gattenhof og støtte til Cecilie og Marit som gjesteforskere i et helt semester i 2023. Vi vil takke Kulturtanken og Møre og Romsdal Fylkeskommune for finansiell støtte og verdifulle samtaler til utviklingen av #Ungkunst.

FINANSIERING

Dette forskningsprosjektet er finansiert av Høgskolen i Volda, Norges teknisk- naturvitenskapelig universitet og Queensland University of Technology.

FORFATTERE

Marit Ulvund (Seanse/Høgskolen i Volda), Cecilie Haagenen (NTNU Trondheim) og Sandra Gattenhof, (Queensland University of Technology)

Rapport redaktør: Abigail Winter
Rapport designer: Kristian Glomnes
Bilder: Kristian Glomnes (s.6, 7, 18), Storm Ravn (s.4, 10, 13)
og Marit Ulvund (forside, s.9, 11, 12, 15, 23)

Utgiver: Høgskulen i Volda
År: 2023
Serie: Rapport

ISBN: 978-82-7661-377-3
ISSN: 1891-5981

DOI: 10.5204/REP.EPRINTS.244541
© Copyright 2023. The Authors.

under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

UNGKUNST OG FRAMTIDSFERDIGHETER © FORFATTAR/HØGSKULEN I VOLDA

Føresegnene i åndsverklova gjeld for materialet i denne publikasjonen. Materialet er publisert for at du skal kunne lese det på skjermen eller framstille eksemplar til privat bruk. Utan særskild avtale med forfattar/Høgskulen i Volda er all anna eksemplarframstilling og tilgjengeleggjering berre tillate så langt det har heimel i lov eller avtale med Kopinor, interesseorgan for rettshavarar til åndsverk.

RAPPORT / HØGSKULEN I VOLDA

Vitskaplege og andre faglege arbeid på høgare nivå enn notat. Både forfattar og institusjon er fagleg ansvarlege for publikasjonen. Arbeida kan vere rapportar frå prosjekt/oppdragsverksemd eller reint teoretiske arbeid av eit visst omfang. Rapportane må vere godt gjennomarbeidde med omsyn til innhald, struktur og språk og innehalde referansar. Rapportane skal vere godkjende av anten dekan eller prosjektleiar eller annan fagperson dei har utpeika og forskingsrådgivar ved HVO.

INNHold

Sammendrag.....	4
Innledning.....	5
Samarbeidspartnerne.....	5
Forskningsmetoder.....	6
Forskningsfokus og teori.....	7
Den Kulturelle Skolesekken, deltagende kunst og kunstprogram.....	7
Seanse kunstprogram.....	8
Framtidsferdigheter.....	9
Kunstprogrammene.....	10
Kunstprogram A.....	10
Funn fra Kunstprogram A.....	12
Elever.....	12
Kunstnerlærerne i Kunstprogram A.....	13
Rolle.....	13
Organisering.....	14
Læreren i Kunstprogram A.....	14
Rolle.....	14
Organisering.....	15
Kunstprogram B.....	15
Funn i Kunstprogram B.....	16
Elever.....	16
Kunstnerlæreren i Kunstprogram B.....	18
Rolle.....	18
Organisering.....	19
Læreren i Kunstprogram B.....	20
Rolle.....	20
Organisering.....	20
Funn og diskusjon.....	21
Kunst og fremtidsferdigheter.....	21
Kunstprogram, elever og læring.....	21
Samarbeid og avklaring av læreres og kunstnerens rolle.....	22
Organisering av kunstprogrammer.....	22
Kunstprogram i skolen	22
Anbefalinger.....	22
Avsluttende kommentarer.....	23
Referanser.....	24

SAMMENDRAG

Forskningsprosjektet #Ungkunst & Framtidsferdigheter hadde to hovedfokus. Den ene var å utvikle og undersøke modeller for samarbeid mellom kunst- og utdanningssektoren, og den andre var å undersøke om kunstprogrammene og lærer-/kunstnersamarbeidet ville fremme framtidsferdighetene kreativitet, samarbeid, kritisk tenkning og kommunikasjon.

Det ble gjennomført to kunstprogram i norske ungdomsskoler i 2022 og 2023. Kunstprogram A ble utviklet av et teaterkompani i samarbeid med en lærer og fire kunstnere, og gjennomført i en stor ungdomsskoleklasse med 45 elever i Trondheim. Kunstprogram B er utviklet av en filmskaper i samarbeid med en lærer i en liten ungdomsskoleklasse med 18 elever på Sunnmøre. Et av målene med #Ungkunst & Framtidsferdigheter var å undersøke hvordan ulike klasse- og skolestørrelser fungerte i ulike kunstprogrammer.

Kunstprogrammene ble dokumentert gjennom observasjon, intervjuer, spørreskjemaer og elevenes tilbakemeldinger på post-it lapper og tegninger, og materialet ble analysert av forskerteamet.

Forskningen fant at av de fire framtidsferdighetene *Kreativitet, Samarbeid, Kommunikasjon og Kritisk tenkning*, så ble de tre første klart styrket gjennom kunstprogrammene, og Kritisk tenkning til en viss grad. Elevene satte stor pris på samarbeid med kunstnerne.

Samarbeidet mellom klasseromslærerne og kunstnere ble også satt pris på av begge parter. Samtidig ser det ut til å være potensiale i et tettere samarbeid og en rolleavklaring i forhold til gjennomføring av kunstprogram. Det er viktig at begge parter får og vil bruke sin kompetanse i gjennomføringen, og at skolens behov og kunstnerlærerens mål og ferdigheter møtes på en god måte. Det er behov for mer forskning for å utforske og ta valg i forhold til mangfoldet av muligheter i omfang, lengde, timeplan for kunstprogram, og for mulige samarbeidsformer mellom lærere og kunstnere.

Kunstprogram A

INNLEDNING

Forskningsprosjektet #Ungkunst & Framtidsferdigheter kommer som et resultat av Stortingets stortingsmeldinger knyttet til Den kulturelle skolesekken (DKS) og kunst i skolen, samt annen forskning om utfordringer i forhold til barn og unges deltakelse i kunst. For å møte disse utfordringene har vi utviklet, gjennomført og deretter forsket på to kunstprogrammer med elever, kunstnere og lærere i samarbeid.

En ny forskningsrapport kalt DKS og Kulturtanken ble levert til Kultur- og likestillingsdepartementet i mars 2023 (Hauge, 2023). Kulturtanken er nasjonalt forvaltningsorgan for Den kulturelle skolesekken i Norge. Formålet med forskningen dokumentert i rapporten var å evaluere omorganiseringen av DKS-strukturen i 2016. Rapporten bekrefter at DKS er velfungerende og gir et godt kulturtilbud for barn og unge i hele landet. Samtidig etterlyses flere muligheter for deltakelse og en sterkere digital satsing. Det vises også til at det er forbedringspotensial i samarbeidet mellom kultur- og utdanningssektoren, og det etterlyses bedre forankring i skolen for å styrke elevens opplæring.

Rapporten anbefaler å styrke elevenes stemme i DKS og inkludere elevene og lærerne i kunstproduksjoner i større grad. Spesielt interessant for #Ungkunst & Framtidsferdigheter er anbefalingene om å «differensiere formatene for å dyrke frem en effektiv turnémodell, en modell for relasjonelle produksjoner og en modell for eksperimentelle formater» (DKS og Kulturtanken). #Ungkunst & Framtidsferdigheter gjennomfører og følgerforsker to ulike kunstprogrammer med vekt på elevmedvirkning forankret i elevenes lokalmiljø og livserfaring.

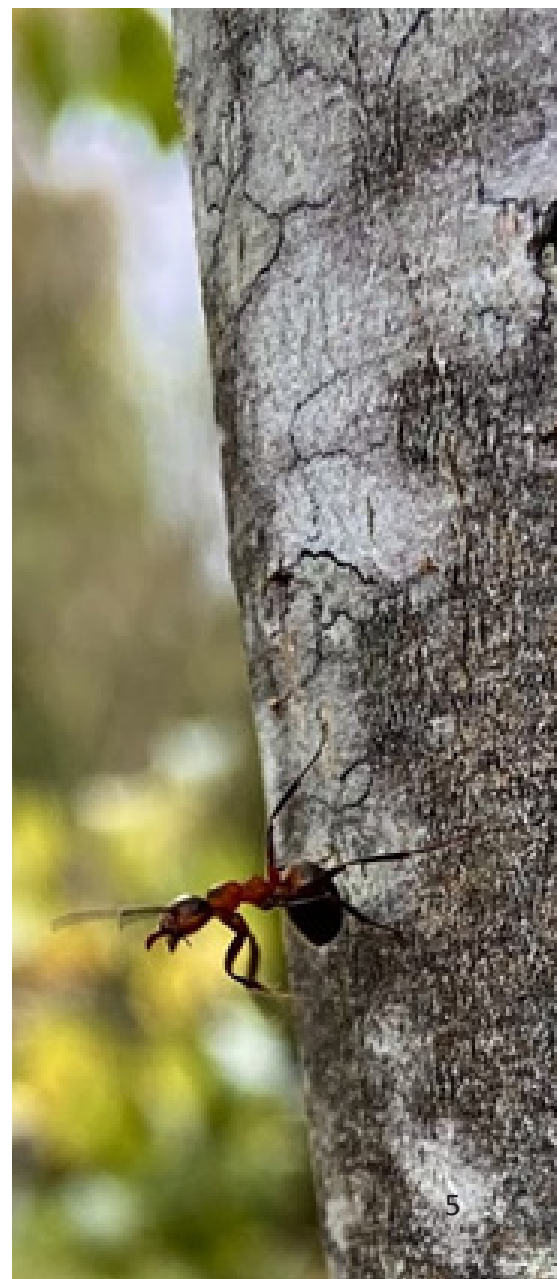
Elev bilde - Kunstprogram B

SAMARBEIDSPARTNERNE

Ungdomsskolen ble valgt som arena for dette forskningsprosjektet. Kunstprogram A ble gjennomført av fire kunstnere sammen med en lærer og 45 elever ved en skole i Trondheim i oktober 2022. Dette ble finansiert av NTNU for #Ungkunst & Framtidsferdigheter. Kunstprogram B ble gjennomført ved en skole med én lærer og 18 elever på Sunnmøre i september 2023, og finansiert av Seanse – senter for kunstproduksjon (Seanse), Høgskolen i Volda.

Prosjektet inviterte kunstnerne til å utvikle et nytt kunstprogram på en skole i nærmiljøet basert på deres egne ideer og kunstneriske ferdigheter. Rammene for programmene var 25-30 elevtimer i en ungdomsskole, og de ble bedt om å inkludere minimum en lærer fra skolen i planleggingen av kunstprogrammet. Forskerne valgte å samarbeide med profesjonelle kunstnere fra to selskaper, ett som jobber med teater og performancekunst, og ett filmselskap som hovedsakelig jobber med filmdokumentar. Kunstnerne er anerkjente innen sine fagfelt og har noe erfaring med å tilrettelegge og veilede andre i kreative, kunstneriske prosesser. #Ungkunst & Framtidsferdigheter har fremtidig kompetanse som forskningsfokus, men kunstnerne som laget kunstprogrammene ble ikke bedt om å jobbe spesifikt mot noen av disse ferdighetene. Deres fokus var på aktivt engasjement med elever i meningsfulle kunstneriske prosesser gjennom det kunstprogrammet de utviklet.

Forskningspartnerne i #Ungkunst & Framtidsferdigheter var Marit Ulvund (førsteamanuensis/senterleder ved Seanse, Høgskolen i Volda (HVO), førsteamanuensis Cecilie Haagensen NTNU, og professor Sandra Gattenhof ved Queensland University of Technology (QUT), Australia. Forskergruppens medlemmer har kompetanse innen kunst i utdanning, og estetiske læringsprosesser, samt fra det profesjonelle kunstfeltet.

FORSKNINGSMETODER

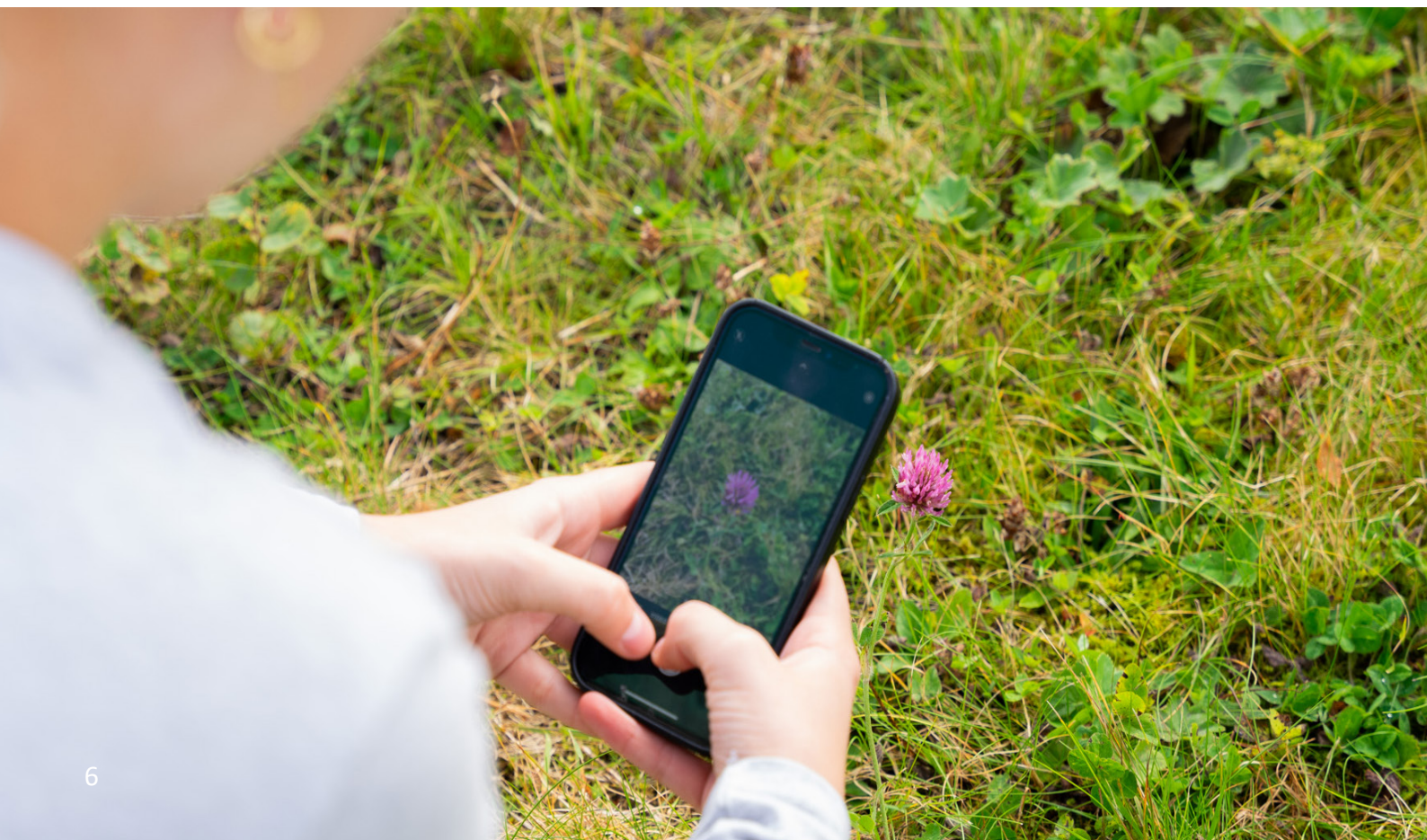
Dette forskningsprosjektet befinner seg innenfor paradigmene for kvalitativ og kunstbasert forskning, og hadde en blandet metodetilnærming. Kunstprogrammene ble utviklet i dialog mellom kunstnere, skolelærere og til dels forskerne.

Målet var å utvikle og teste modeller som bidro til elevaktive og konstruktive samarbeid mellom elever, kunstnere og lærere. Barn og unges deltakelse i estetiske læringsprosesser er et forskningsområde i utvikling. Fels & Belliveau (2008, s. 49) definerer læring som noe som «fremkommer under performativ utforskning». De hevder at elevene får mulighet til å tolke handlinger, hendelser og responser gjennom performativt (formativt) arbeid. Læring blir dermed sett på som performativ utforskning for elevene, og det er et slikt syn på læring som ligger til grunn for dette forskningsprosjektet. Lærerne ble oppfordret til å bruke sin pedagogiske kompetanse og være med på å planlegge og gjennomføre programmet. Målet var å sikre vellykket integrering i skolens arbeid og virke. Kunstnerne underviste i verktøy, veiledet kunstutøvelse og delte sin faglige ekspertise.

En blandet metodetilnærming ble brukt i forskningsprosessen (Barone & Eisner, 1993/2012; Biber & Johnson, 2015; Hesse-Leavy, 2015; Smith & Dean, 2015). Dette inkluderer observasjon, intervjuer, spørreskjemaer, kontekstuelle studier og aksjonsforskning gjennom initiering av nye kunstprogrammer. De primære metodene for å samle inn data var samtaler med kunstnerne på forhånd, og både kunstnere, elever og lærere under gjennomføringen. Vi samlet også elevenes svar om aktiviteter gjennom post-it lapper samt frie tegninger og kommentarer på en vanlig lang papirrull. Det ble utviklet et spørreskjema (nettskjema.no) der alle elever, lærere og kunstnere vurderer og kommenterer kunstprogrammet. I tillegg har vi gjennomført individuelle intervjuer med lærere og kunstnere om deres erfaringer med egen rolle og selve kunstprogrammet.

Prosjektet er godkjent av SIKT (tidligere NSD - Norsk senter for forskningsdata) og alle deltakere har signert samtykkeskjema. Deltakerne anonymiseres i rapporten og gis fiktive navn eller omtales som «lærer», «elev» eller «kunstner/kunstnerlærer».

Elev som tar bilde - Kunstprogram B

FORSKNINGSFOKUS OG TEORI

Teori og forskningsfokus er i hovedsak knyttet til tidligere forskning og rapporterte behov for utvikling av deltakende kunstaktiviteter i skolen. De vi fant mest relevante er kort referert til i denne delen.

DEN KULTURELLE SKOLESEKKEN, DELTAGENDE KUNST OG KUNSTPROGRAM

Den kulturelle skolesekken (DKS) er et nasjonalt initiativ etablert av et samlet Storting i 2001. Målet er å bringe profesjonell kunst og kultur til alle elever på alle skoler i Norge. Til tross for sin popularitet og 20 års drift, har ulike forskningsrapporter funnet at det fulle potensialet til DKS ennå ikke er realisert (Borgen, 2011; Borgen & Brandt, 2006; Breivik & Christophersen, 2013; Collard, 2014). DKS-programmet består i hovedsak av korte kunstmøter. Utfordringen er at disse sjelden settes i sammenheng for elevene og/eller samhandler med skolens læreplaner og læringsaktiviteter. Gjennom #Ungkunst & Framtidsferdigheter ønsket vi å utforske mulighetene for tett samarbeid mellom profesjonelle kunstnere, lærere og elever, og som inkluderte elevaktivitet over tid.

Forskningsprosjektet Skole og konsert – fra kommunikasjon til dialog (DiSko) gjennomførte en forskningsbasert nyvinning av skolekonserten som ble tilbudt i DKS i 2018-2021. De hadde som mål å avskaffe et tradisjonelt avsender-mottakerforhold og styrke skolens eierskap i forhold til DKS gjennom utstrakt bruk av dialog. Forskerne fant at dialogiske kunstmøter passer godt innenfor lokale eller regionale rammer. Samtidig fremheves følgende: «Nok tid, god tilrettelegging, og en fellesskapsrettet refleksjon er avgjørende for graden av eierskap som kan utvikles, hvilket samspill med læreplannivået som kan oppnås og hvilke dialoger som kan utvikles.» (DiSko, 2021, s. 3).

Forskerne fant at skolens eierskap til kunstprosjektene fungerte best hvis de var basert på relasjonsbygging over tid: «Det som ligger i begrepet «det kunstneriske» utvides og nyanseres til å omfatte mer enn kunstnerisk formidling av et kunstnerisk innhold (arbeid/sang osv.)» (DiSko, 2021, s. 4). På bakgrunn av funnene i DiSko anbefales en skolebasert modell for kunstmøter, for å styrke båndene mellom de lokale skolene og DKS, slik at både lærere og kunstelever oppmuntres til å bli «aktive og reflekterte deltakere i dialogiske kunstneriske modeller» (DiSko, 2021, s. 4).

Både skole- og kunstfeltet bør i større grad bidra til å «realisere og utvikle elevens kreativitet, fantasi og demokratiske deltakelse som viktige elementer i en bærekraftig estetisk dannelse» (DiSko, 2021, s. 4). Denne tilnærmingen til læring har som mål å styrke de praktisk-estetiske fagene, gi elevene mer tid til dybdeløring og bedre sammenhengen mellom fagene, i tråd med siste norske skolereform (Meld. St. 28 (2015–2016); Kunnskapsløftet, 2020)

Elever - Kunstprogram B

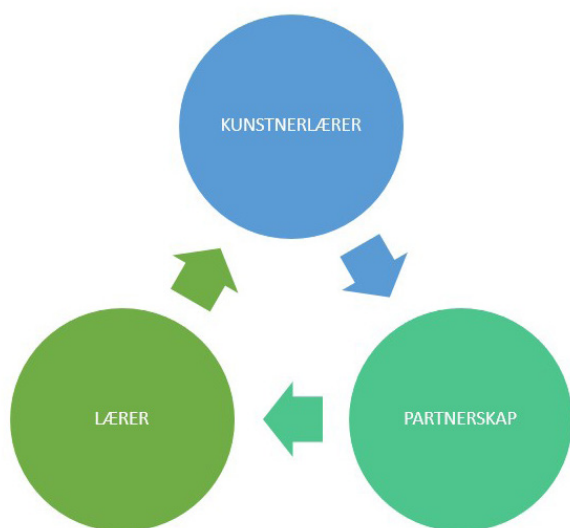
BUSK-rapporten (2019) er basert på unges egne meninger om barne- og ungdomskulturen i Norge som i Stortingsmeldingen Meld. St. 28 (2015–2016). Funnene i rapporten peker på behovet for å styrke samarbeidet mellom barn og unge og de profesjonelle kunst- og kulturaktørene. Den understreker behovet for å utvikle flere arenaer for opplæring og utveksling av erfaring og kompetanse innen digitale medier og kunstneriske uttrykk. Ifølge Stortingets stortingsmelding «Opplev, skap, dele» (Meld. St. 18, 2020–2021) trenger samfunnet barn og unge som reflekterer, er kritiske, utforskende og kreative. For å oppnå dette trenger utdanningssektoren kunnskap om nye metoder og innsikt i estetiske læringsprosesser og tverrfaglighet (Borgen, 2011, Borgen & Brandt 2006; BUSK-rapport, 2019). #Ungkunst & Framtidsferdigheter sitt bidrag er å utvikle slike nye metoder og innsikt i hvordan elever, lærere og kunstnere opplever dette arbeidet.

SEANSE KUNSTPROGRAM

#Ungkunst & Framtidsferdigheter bygger på erfaringer fra Seanse i forhold til utvikling av langsiktige kunstprogrammer. Siden 2004 har Seanse – senter for kunstproduksjon (heretter Seanse, for mer se: <https://seanse.no/>) støttet kunstproduksjoner for DKS gjennom kunstneropphold, kunstverksteder, kunstprogram i skoler, og konferanser.

Tre ganger har Seanse hatt ansvaret for et kunstnerlærerkurs (10 studiepoeng) ved Høgskolen i Volda. Dette ble utviklet for å styrke kunstnernes kompetanse i deltakende kunstprosesser. Deltakere på disse kursene har vært kunstnere fra nasjonale kunstinstitusjoner som Den Norske Opera & Ballett, Det Norske Teatret, Oslo Nye Teater, Nasjonalmuseet, Norges musikkhøgskole, utdanningsinstitusjoner, og frie profesjonelle kunstnere. Alle som deltok gjennomførte et kunstprogram som en del av studiet, veiledet av Marit Ulvund. Hun har foreslått å bruke begrepet 'kunstnerlærer' for den engelske 'teaching artist' og gir følgende definisjon; «en kunstnerlærer er en profesjonell kunstner med kompetanse til å arbeide i og gjennom kunst i utdannings- eller samfunnsinstitusjoner» (Ulvund, 2015, s.33).

I 2015-16 støttet Seanse fem langsiktige kunstprogrammer ved skoler i Oslo, Trondheim, Molde, Leikong og Ålesund, initiert og veiledet av Ulvund. Hun definerer et kunstprogram som en eller flere kunstnere i samarbeid med en sosial institusjon om et tidsbegrenset prosjekt. Programmene kan være relevant for alle skolefag avhengig av valgt tema og mål (Ulvund, 2015):

Figur; Kunstprogram

“An art program can have different goals. It could be engaging in creative processes, teaching tools and techniques in an art subject and/or stimulating knowledge and skills in other subjects. It can also be preparing an art experience through creative activities, preferably with pre- and post-work for art experiences with professional actors” (Ulvund, 2015).

Deltakelse i kunstutøvelse kan stimulere til kunnskap og ferdigheter innenfor ulike disipliner. Den kan undervise i verktøy og teknikker innenfor en kunstform, og være verdifull for formidling av læringsutbytte (Bose, 2008; Dawson & Kelin, 2014; Fleming et al., 2015; Hammershøj,

2021; Rabkin et al., 2011). Funnene fra Seanses kunstprogrammer 2015-16 understreker at det kan være stor nytte i langsiktig samarbeid mellom skole og kunstsektoren, men at dette er avhengig av vellykket lærer- og kunstnersamarbeid. Det understrekes ytterligere et behov for mer forskning på dette området. #Ungkunst & Framtidsferdigheter er et bidrag til dette.

FRAMTIDSFERDIGHETER

Kunstpraksis har potensial for læring på ulike måter, og aktiv deltakelse i kunstprosesser fremmer estetisk opplevelse som grunnlag for læring (Dewey, 1980; Rasmussen & Heggstad, 2013; Time to Listen, 2018). Nyere forskning viser en sammenheng mellom estetiske undervisningsmetoder og behovet for fremtidige ferdigheter: «Kunstundervisning blir i økende grad sett på som et middel for å fremme ferdigheter, kompetanser og disposisjoner som bidrar til innovasjonen som trengs i kunnskapsbaserte samfunn» (Costes-Onishi, 2019, s. 4).

Internasjonalt ser vi at kjernefagene i STEM-utdanning (Science, Technology, Engineering, Mathematics) nå har inkludert "A" for "Art" i STEAM-utdanning, for å gi muligheter for unge mennesker til å utvikle nettopp framtidserfardigheter (Ge et al., 2019; Martinez, 2017). OECD-rapporten *Art for Art's Sake: The Impact of Arts Education* referer til betydningen kunst kan ha i opplæringen:

Artists, along with researchers and entrepreneurs, are role models for innovation in our societies. Not surprisingly, arts education is usually a tool for developing skills considered critical for innovation: critical and creative thinking, motivation, self-confidence and the ability to communicate and collaborate effectively, but also skills in non-art subjects such as mathematics, science, reading and writing (Winner et al., 2013, s. 17).

Forskningsprosjektet #Ungkunst & Framtidserfardigheter legger til grunn at det er behov for å utvikle en ny pedagogikk for det 21. århundre med framtidsrettede, kreative og elevaktive læringsstrategier, der kunstutøvelse ikke utelukkende ses som et middel for å fremme læring i skolefagene. For at unge mennesker skal utvikle seg, lære og trives i morgendagens verden, er modeller for læringsengasjement gjennom kunstutøvelse knyttet til framtidserfardighetene nødvendige. Det er vanskelig å vite sikkert hva framtiden krever, men mange teoretikere (Adams & Hamm, 2019; Ehlers, 2019; Jefferson & Anderson, 2017) og tenketanker (Framtidens skole, NOU 2015: 8; Future of Education: Google for Education) har identifisert fire viktige ferdigheter eller tankesett som det vil være behov for i det 21. århundre. Disse er; **kreativitet, samarbeid, kritisk tenkning og kommunikasjon**, ofte referert til som de fire C-ene (*Creativity, Cooperation, Critical Thinking, Communication*).

Elever som vurderer - Kunstprogram A

#Ungkunst & Framtidserfardigheter undersøker om disse framtidserfardighetene gjenkjennes som relevante for deltakerne i beskrivelsen av to kunstprogram. Med forbehold om at prosjektet kun undersøker to kunstprogram, så gir rapporten en indikasjon på hvordan disse ferdighetene kommer til syne i disse to programmene. Vi vil fremheve at kunstnerne som laget kunstprogrammene i dette forskningsprosjektet ikke ble bedt om å jobbe spesifikt mot noen av disse ferdighetene. Målet for deres arbeid var å aktivt engasjere elevene i meningsfulle kunstneriske prosesser gjennom kunstprogrammene.

KUNSTPROGRAMMENE

Dette prosjektet har undersøkt implementeringen av to kunstprogram. Kunstprogram A ble gjennomført ved en ungdomsskole i Trondheim i oktober 2022. Skolen har rundt 500 elever på 8-10 trinn, og ca. 65 ansatte. Dette er en stor byskole i norsk sammenheng. Kunstprogram B ble gjennomført i september 2023 ved en mindre kombinert barne- og ungdomsskole på et lite sted på Sunnmøre. Skolen har rundt 100 elever totalt, og ca. 25 ansatte.

KUNSTPROGRAM A

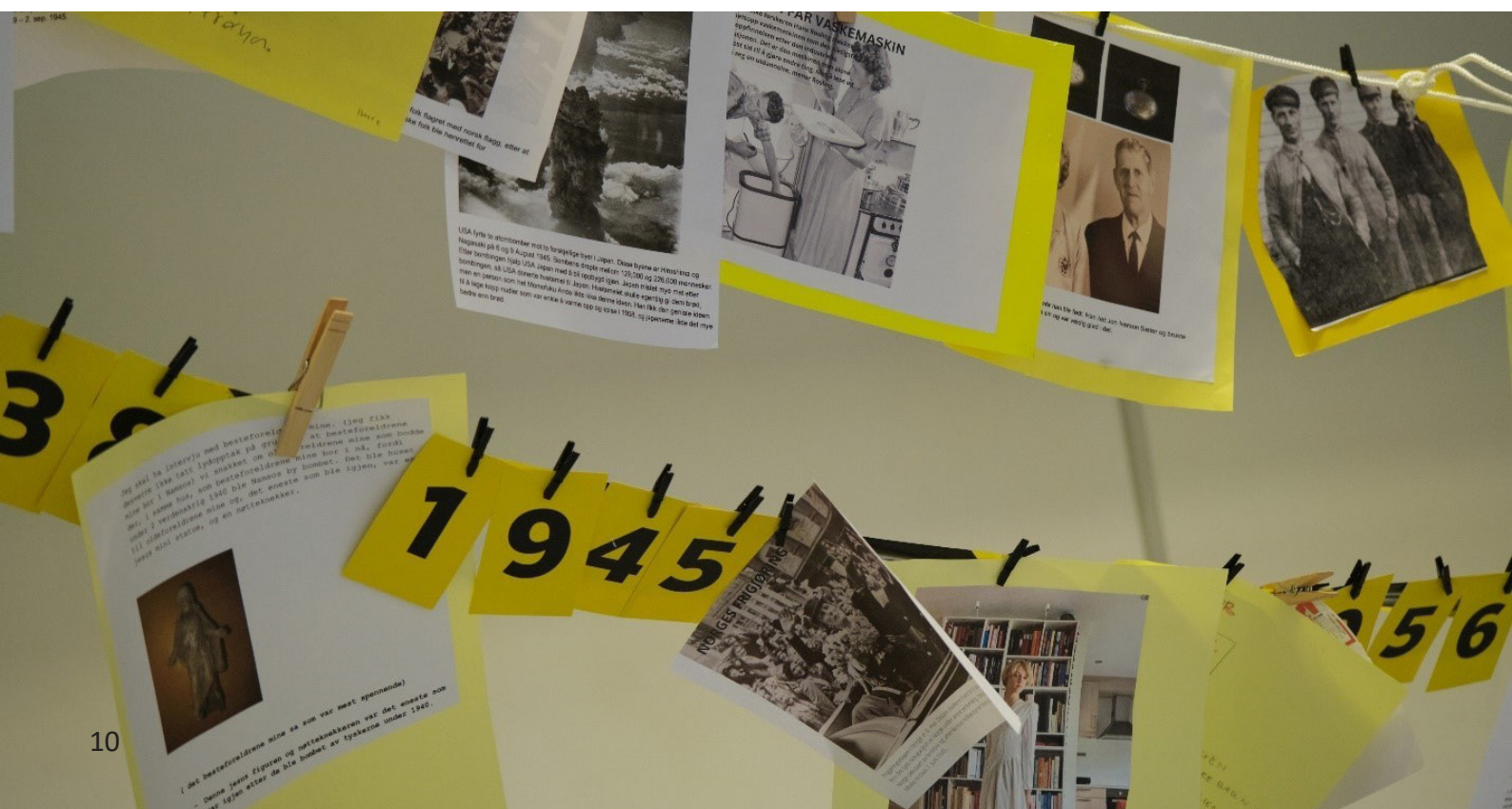
Kunstprogram A ble gjennomført i en skoleklasse på 8. trinn (13-14 år) med 45 elever. Programmet er utviklet av et teaterkompani bestående av en kunstnerduo. Kunstprogrammet ble ledet av en av kunstnerne i kompaniet, som leide inn tre andre lokale kunstnere til gjennomføring av kunstprogrammet.

Programmet ble finansiert med midler fra NTNU og hadde et budsjett på 150.000 kroner. Dette dekket honorarer til kunstnere og materiell til gjennomføringen. Kunstprogrammet omfattet fire kunstverksteder relatert til billedkunst, tekst/litteratur, scenografi og kostyme, og musikk og bevegelse. Verkstedene ble ledet av fire kunstnere med spesialkompetanse innen disse kunstformene.

Kunstnerne (to menn og to kvinner) hadde ulik grad av undervisningserfaring med aldersgruppen, varierende fra mange års erfaring til førstegangserfaring. Ingen av dem hadde jobbet sammen før, og kun kunstneren som organiserte opplegget, samt en av kunstnerne hadde møtt læreren før prosjektet startet. Kunstprogrammet erstattet den vanlige timeplanen for hele uken, og varte i cirka 30 skoletimer. På forhånd hadde læreren, kunstneren og forskerne planleggingsmøter der intensjonene til alle parter, organisering og praktiske spørsmål knyttet til rom, tid, innhold, ledelse og varighet ble kartlagt.

Uken ble ledet og organisert av kunstneren fra teaterkompaniet og en klasselærer. Det var første gang kunstneren ledet et kunstprogram på denne måten. Læreren hadde flere års erfaring som lærer, men hadde aldri deltatt i et kunstprogram før. De to første dagene ble i hovedsak ledet av læreren i samarbeid med kunstneren, og de tre siste dagene var utformet som fire ulike verksteder, ledet av de fire kunstnerne. Klasselæreren og en annen lærer var også tilgjengelig for elevene disse dagene. Elevene kunne velge hvilket verksted de ville delta på de siste tre dagene – billedkunst, tekst, scenografi og kostyme, eller musikk og bevegelse. Uken ble avsluttet med visning av resultatene fra de fire verkstedene, med klassen som publikum.

Elevens tidslinje - Kunstprogram A

Temaet for kunstprogrammet var historie knyttet til elevenes familie- og livshistorie. Elevene undersøkte historiske hendelser og egen familiehistorie. De innhentet foto/tekstmateriale fra egen familie. Den ledende ideen for kunstnerne som utformet programmet var å finne ut hvilke historier som kunne bli synlige gjennom klær og familiebilder, og hvordan historiene kunne uttrykkes kunstnerisk og gjenskapes ved at ungdommene samarbeidet med kunstnerne.

Elevene ble introdusert for kunstprogrammet fredagen før høstferien. Dette ble gjort i form av en performativ presentasjon hvor kunstneren avbrøt lærerens introduksjon av timen. Hun fortalte dem at klassen var blitt valgt ut av Stortinget til å delta i et opplegg av største betydning. En kort video introduserte «Breaking News» som henvendte seg direkte til elevene og ba dem delta aktivt i dette prosjektet. Læreren og kunstneren delte så ut en «Nasjonal historieprøve» med ulike spørsmål som elevene skulle svare på med begrenset tid. Spørsmålene varierte fra "Hva skjedde den 8. mai 1945?", "Hva spiste bestemoren din til frokost da hun var 14?" til "Hva spiser The Kardashians til frokost?".

Elevene fikk en oppgave de skulle gjøre hjemme i høstferien. Denne inneholdt tre deler: De skulle finne ut hvilket årstall foreldrene, besteforeldrene og oldeforeldrene deres var fjorten år, finne et klesplagg (eller et bilde av en gjenstand eller klær) som de hadde brukt, hvem som hadde brukt de hvor og når, og hvilken betydning det hadde for familiehistorien. Det tredje de måtte gjøre var et samtaleintervju med noen i familien om noe de var nysgjerrige på i forhold til deres familiehistorie. Et av målene med kunstprogrammet var at elevene skulle utforske og lære mer om sin egen familiehistorie og dele den med klassen. Elevene ga uttrykk for at de syntes begge deler var spennende (se bilder for eksempler).

Den første mandagen etter ferien ble elevene presentert for nok en «Breaking News»-video som introduserte en «hjelpesepakke». Elevene jobbet i grupper og hjelpesepakkene inneholdt materiell knyttet til oppgaver som de skulle løse, og en oppskrift på hva som skulle gjøres i løpet av dagen. Tirsdag fikk de en ny hjelpesepakke og ble bedt om å lage en fysisk tidslinje i klasserommet fra året oldeforeldrene deres ble født og frem til i dag. Elevene delte familiehistoriene knyttet til bildet av klesplagget de hadde tatt med hjemmefra, og la disse ut på tidslinjen. Elevene ble også bedt om å innhente informasjon om vanlige historiske hendelser, og de samlet informasjon om blant annet den kalde krigen, atombomben og månelandingen. (Se eksempler på delt historie i bilder m/ tekster).

Onsdag ble de tre andre kunstnerne introdusert. Elevene valgte selv hvilket verksted de ville delta på. Onsdag og torsdag ble brukt til å utvikle tekstmateriale, billedkunst, kostyme, bevegelse og lyd i workshops, samt øving med kunstnerne. Fredag presenterte de ulike gruppene arbeidet sitt for hverandre. Den siste delen av dagen ble også brukt til oppsummering fra kunstnerne og datainnsamling fra forskerne.

Studenter som vurderer - Kunstprogram A

KUNSTNERLÆRERNE I KUNSTPROGRAM A

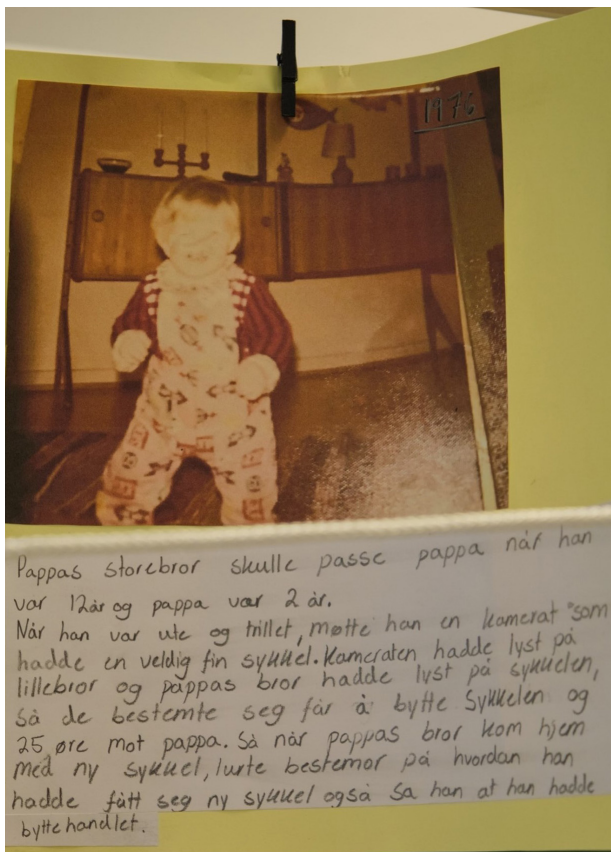
Fire kunstnere var involvert i dette kunstprogrammet og tilbakemeldinger fra disse fire har hovedsakelig skjedd gjennom individuelle intervjuer. Disse ble gjennomført siste dag rett etter at evalueringen med elevene var avsluttet. Kunstnerne svarte også på samme spørreskjema som elevene og læreren. I intervjuene ble kunstnerne invitert til å fortelle om sin rolle i prosjektet, lengden på kunstprogrammet og organisering.

ROLLE

En av kunstnerne var initiativtaker og arrangør av prosjektet og hadde en ledende rolle både i forhold til læreren og de andre kunstnerne. Det var første gang hun hadde denne rollen, og hun syntes det var utfordrende å fylle så mange oppgaver og roller samtidig. Hun skulle være organisator, sørge for kommunikasjon mellom kunstnerne og læreren/skolen, gjøre alle avtaler med alle, sørge for at alt materiell var laget og fraktet til skolen på forhånd, avtale timeplaner, dagsplaner, møteplaner, møter med skolen, forskningsprosjektet, gjennomføre en egen workshop med ungdommene, samt koordinere kunstnerens arbeid underveis. Hun var i en kontinuerlig prosess med å utvikle den kunstneriske ideen bak prosjektet som fortsatt kunne bevege seg i mange forskjellige retninger på dette tidspunktet. Hun opplevde at det var utfordrende å bevege seg mellom det kunstneriske laboratoriearbeidet og det å være kunstnerlærer i prosjektet. Videre ga hun uttrykk for at det å engasjere elever til kritisk refleksjon gjennom deltakelse i kunstneriske prosesser er en del av kunstnerens mål. I

Kunstprogram A prøvde hun å arbeide med bevisstgjøring av elevenes egen historiske bakgrunn. Det var en overraskelse å se at elevene for første gang opplevde at deres egen historie var viktig i en skolemessig sammenheng. Hun gir uttrykk for at det er her kunsten med sine multimodale innspill kan fylle hull i skolens læreplan. Hun opplevde læreren som en solid støtte, og at samarbeidet mellom dem var veldig godt.

De tre andre kunstnerne ble invitert til å lage og gjennomføre de spesifikke kunstverksteder med ungdommene, men de var i mindre grad involvert i planleggingen og utviklingen av den overordnede ideen bak. De syntes det var givende og interessant å delta i kunstprogrammet. En av kunstnerne fremhevet gleden ved å kunne forfølge ideer og skape hva han vil som kunstner. Han var opptatt av å videreformidle denne kunstneriske erfaringen til elevene i rollen som kunstnerlærer. En annen kunstner fremhever det sosiale aspektet som spesielt viktig i rollen som kunstnerlærer; at elevene blir bedre kjent gjennom å skape og dele, og at dette er et viktig mål i kunstnerisk undervisning. En av kunstnerlærerne har mange års erfaring med kunstarbeid med ungdom. Han opplever at ulike kunstnere løser rollen ulikt; noen vektlegger de pedagogiske og sosiale aspektene mest, mens andre er mer opptatt av å lære elevene kunstneriske ferdigheter. Han mener begge deler er viktige aspekter for en kunstnerlærer.

Pappas storebror skulle passe pappa når han var 12 år og pappa var 2 år. Når han var ute og trillet, møtte han en kamerat som hadde en veldig fin sykkel. Kameraten hadde lyst på lillebror og pappas bror hadde lyst på sykkel, så de bestemte seg for å bytte sykkel og 25 øre mot pappa. Så når pappas bror kom hjem med ny sykkel, lurte bestemor på hvordan han hadde fått seg ny sykkel. Og så sa han at han hadde byttehandlet. - Elevhistorie, Kunstprogram A

ORGANISERING

Kunstprogrammet varte en intensiv uke. Det understrekes at denne komprimerte uken, hvor elevene ikke deltok i andre faste fag, gav en intensitet og konsentrasjon om arbeidet som kan være en stor styrke. Samtidig ønsket de mer tid mellom øktene for å kunne bearbeide materiale og innspill fra elevene, slik at dette kunne brukes enda mer aktivt i det videre arbeidet. De var enige om at for å oppnå et gjennomarbeidet og innøvd sluttprodukt, vil det være nødvendig med mer tid. Elevene ville trenge mer tid til øving og lengre tid til å tilegne seg ulike respektive kunstneriske ferdigheter.

Alle kunstnerne understreker at det er stor verdi i å kunne gi elevene en alternativ skoleopplevelse gjennom deltakelse i kunstprogram. Å tilby elevene nye måter å uttrykke seg og samarbeide med andre på, fremheves som et felles mål. Gjennomføringen opplevdes til tider litt kaotisk. Det å måtte bytte rom hele tiden gjør blant annet at man ikke kan bruke selve rommet like aktivt i verkstedene, noe som enkelte av kunstnerne hadde planlagt. Noen opplevde at elevene fra tid til annen mistet konsentrasjonen i arbeidet. En kunstnerlærer sier: "Vi mistet noen til Pingpong". Noen av kunstnerne opplevde dette som litt utfordrende, mens andre mener det er fint for elevene å få større frihet og at det er bra for dem å oppleve litt kaos som en kontrast til en gjennomstrukturert skolehverdag.

Alle fire kunstnerne er enige om at de gjerne vil ha mer tid til å samarbeide, og å ha møter mellom øktene i løpet av uken. Da kunne de både fått utveksle informasjon og blitt inspirert av hverandre. De mener at kunstprogrammet kunne vært mer helhetlig om de hadde hatt denne muligheten, men på grunn av den komprimerte uken var det lite tid til dette.

LÆREREN I KUNSTPROGRAM A

Klasselæreren ledet deler av kunstprogrammet, dels alene og dels sammen med kunstnerne. Han var til stede hele tiden, og deltok i planleggingen i forkant, og evalueringen etterpå. Erfaringene hans er innhentet gjennom intervju og observasjon, og han har svart på samme spørreskjema som elevene og kunstnerne.

Totalt sett mener han at det har vært en veldig positiv opplevelse å delta i kunstprogrammet og at elevene har hatt stort utbytte av det. Spesielt mener han at prosjektet gjorde elevene bedre kjent med seg selv, sin egen og andres familiehistorie. Han mener de så sitt eget liv og sine medelevers liv i en større sammenheng, og at de utviklet økt toleranse for hverandre gjennom å delta i prosjektet. Samtidig mener han at prosjektet kunne vært organisert litt annerledes.

ROLLE

Læreren var med i den praktiske planleggingen i forkant av kunstprogrammet og kjente til den overordnede tanken bak programmet, noe han var svært positiv til. Han ville at elevene skulle oppleve en annerledes skoleuke og var nysgjerrig på hva kunstnerne ville gjøre i programmet. Han fikk beskjed om at han skulle ha en aktiv rolle, spesielt de to første dagene da det skulle deles ut hjelpepakker med oppgaver som elevene skulle løse. Likevel opplevde han en viss usikkerhet i forhold til hvilken rolle han var ment å spille, hva han skulle ta ansvar for, og hva han skulle lede i forhold til hva kunstnerens oppgave var. De siste tre dagene, da alle kunstnerne var til stede og elevene ble delt inn i mindre grupper, ble rollefordelingen tydeligere, og han mener at dette fungerte veldig bra.

Han hadde sett for seg at rollen hans skulle være en som ønsket velkommen, la til rette for kunstnerens arbeid og var tilgjengelig for elevene i løpet av uken. Han ønsket å se og lære av kunstnerne og oppleve nye sider ved elevene sine ved å observere hvordan de løste ulike oppgaver sammen, mer enn å være ukens leder. Han mener det er viktig at kunstnerlærerne tør å ta tydelig lederskap i klassen, slik de stort sett gjorde, for at kunstprogrammet skal bli vellykket.

ORGANISERING

Læreren mener det hadde vært en styrke om det hadde vært flere oppgaver elevene skulle jobbe med de to første dagene. Det fungerte bra å ha et kunstprogram over en komprimert uke. Likevel skulle han ønske at elevene hadde hatt noen ordinære fag i løpet av uken, slik at kunstprogrammet ikke trengte å fylle hele dagen, hver dag.

De to første dagene ble det delt ut oppgaver som elevene skulle løse. Han opplevde disse to dagene som noe kaotiske, da han ikke var forberedt på oppgavene som elevene fikk, og han ble usikker på hvor aktivt han skulle hjelpe elevene. Flere elever ble raskt ferdig med oppgavene og da visste verken de eller han hva de skulle gjøre. Dette skapte ledig tid for noen elever som da gikk inn og ut av klasserommet. Han mener at disse elevene ikke klarte å jobbe selvstendig med prosjektet og på den måten ville opplegget passet eldre elever bedre. Andre elever i klassen klarte imidlertid å drive prosjektet videre på egen hånd. Læreren var opptatt av at kunstprogrammet skulle ha en oversiktlig struktur, men også en justerbar plan og timeplan for at variasjon og endring skal kunne imøtekommes.

Med tanke på antall elever i forhold til kunstnere og lærere, uttaler han: "De siste tre dagene var forholdet veldig godt. De to første dagene var det store grupper og liten mulighet til å følge opp enkeltelever. Dette henger også sammen med at det var flere vikarer denne uken». Han var glad for å være med på kunstprogrammet og mener at elevene hadde stort utbytte av å være med.

KUNSTPROGRAM B

Det andre kunstprogrammet ble gjennomført med kunstnerlærer, klasselærer/vikarer og 18 elever på 10. trinn (15-16 år) ved en kombinert barne- og ungdomsskole på Vestlandet. Kunstprogrammet var finansiert av Seanse – senter for kunstproduksjon, Høgskulen i Volda, og hadde et budsjett på 61.000 kroner til kunstnerens arbeid og utgifter.

Kunstneren har en Master i biologi og praktisk-pedagogisk utdanning, i tillegg til å være profesjonell dokumentarfilmskaper og fotograf. Han ønsket å gjøre det mulig for elevene å lære å fotografere ulike arter i naturen og undersøke hvilken rolle de har i økosystemet. Kunstneren hadde planlagt prosjektet på en slik måte at det kunne være relevant for fagene naturfag, språk, og kunst og håndverk, samt den generelle delen av læreplanen. Før gjennomføringen hadde han jobbet tett med klassens lærer. Ved gjennomføringen av opplegget var læreren bare delvis til stede, og ulike lærere/vikarer var sammen med kunstneren og elevene på flere av dagene.

Elever på vei til lokasjon for fotoshoot – Kunstprogram B

Kunstprogrammet ble organisert i form av verksted med introduksjonsøkter og inkluderte arbeid både i klasserommet og utenfor skolen. Kunstlæreren hadde som mål å lære elevene hvordan de kan bruke digitale hjelpemidler til å ta «stemningsfulle og gode bilder» av ulike arter i naturen. På programmet stod derfor flere turer i området nær skolen, og en lengre halvdagstur for å utforske og dokumentere kystlandskapet ved fjorden. Gjennom praktiske øvelser lærte elevene å ta gode bilder ved hjelp av digitale hjelpemidler.

Noen stikkord for kunstnerens undervisning var komposisjon, det gyldne snitt, dybde, fokus, perspektiv, skape følelser, lys og farge, makro, fjerne distraksjoner og mer. Elevene ble bedt om å reflektere over egne bilder og hva de ønsket å formidle når de presenterte bildene. De fikk også være med på å vurdere andres bilder og gi konstruktive tilbakemeldinger (hva var bra, hva kan kanskje gjøres enda bedre). Gjennom arbeidet lærte elevene å lage en dokumentarisk fotohistorie, presentere bildene sine, og vurdere og gi tilbakemelding på andre elevers bilder.

Kunstnerlæreren hadde ledet andre kunstprogram før Kunstprogram B, både i grunnskolen og videregående. Derfor hadde han litt erfaring med hva som fungerer bra eller ikke så bra. Selv om han hadde laget en detaljert plan for arbeidet, var han åpen for at dette kunne endres i samarbeid med lærer og/eller erfaringer underveis i prosessen. Han ønsket at de praktiske øvelsene skulle gi en viss frihet, men mente samtidig at klare og definerte rammer er viktig for at elevene skal komme raskt i gang og unngå uklare forventninger. Til slutt i programmet hadde kunstnerlæreren arrangert en visning hvor elevene presenterte sin bildehistorie, andre bilder de var stolte av og ville dele, og til slutt ett utvalgt bilde til Seanse med en kommentar om hvorfor de hadde valgt akkurat dette bildet. Etter hver presentasjon fikk elevene tilbakemeldinger fra både kunstnerlærer og medelever. I denne tilbakemeldings-prosessen var ikke klasselæreren til stede.

Elev bilde - Kunstprogram B

FUNN I KUNSTPROGRAM B

ELEVER

Elevene var generelt godt fornøyd med kunstprogrammet. 17 av 18 elever svarte på spørreskjemaet som ble sendt ut etter programmet. På det første spørsmålet: Hvordan var det å være med på Kunstprogram B svarte 58,8 % av deltakerne at det var veldig bra å være med og 41,2 % at det var bra. Ingen av dem valgte de alternative svarene - *Ikke så bra*, eller *Likte ikke i det hele tatt*.

Det neste spørsmålet var: Hvilket av disse begrepene passer for å beskrive din opplevelse av Kunstprogram B? 76,5 % opplevde kunstprogrammet som både lærerikt og kreativt, og 47,1 % at det var interessant å delta. 3 av 17 mener at arbeidet krevde kritisk tenkning, at de samarbeidet, og at presentasjonen var viktig (alle tre 17,6%). Ingen følte at kunstprogrammet ikke angikk dem, eller var kjedelig (begge 0%). De aller fleste likte å være på tur og ta bilder (94,1%) og de fleste (88,2%) likte å ha en uvanlig timeplan/inndeling.

Foto historie fra elev (utdrag) - Kunstprogram B

Spørreskjemaet hadde valgfri tilbakemelding på forholdet mellom antall kunstnere, lærere og elever. Av sytten svar mener 82,3 % at det var en god fordeling, mens en svarer: «Litt for mange elever i forhold til kunstnere og lærere», en annen «Kan kanskje vært to kunstnere i klasserommet», og en tredjedel. «Ville vært bedre om de samme lærerne var mer til stede».

Vi ba videre om tips «om vi burde lage flere kunstprogrammer?». To foreslo å ha planen for én uke, ikke spre den over flere uker, mens en tredje skrev: «Har mer tid til å ta bildet og ha flere dager på rad i stedet for 1-4 dager i uken, for da glemte jeg litt av det vi gjorde». Seks svarte «Nei», og en annen svarte med å si: «Bare gjør mer av det samme». En elev skrev; «Få det til å vare lenger, finn flere oppgaver for små grupper». Et annet forslag var: «De kunne ha tatt oss med på en båttur, så vi kunne tatt bilder på fjorden».

KUNSTNERLÆREREN I KUNSTPROGRAM B

I Kunstprogram B var det bare én kunstner involvert. Tilbakemeldingene fra denne kunstneren har i hovedsak kommet fra intervju, som ble gjennomført siste dag rett etter at evalueringen med elevene var avsluttet. Han har også svart på samme spørreskjema som elevene og læreren. I intervjuet ble kunstneren invitert til å snakke om de samme erfaringsområdene som kunstnerne i Kunstprogram A; hans rolle i prosjektet, lengden på kunstprogrammet og organiseringen av opplegget.

ROLLE

Kunstnerlæreren i Kunstprogram B hadde tidligere gjennomført flere kunstopplegg med barn og unge i skolen. Han har praktisk-pedagogisk utdanning, og hadde tidligere ledet kunstprogram støttet av Seanse. Han har derfor gjort seg flere erfaringer som han fant nyttige da han ble spurt om å lage og gjennomføre et nytt kunstprogram. Denne gangen hadde programmet et annet tema og fokuserte på fotografering og å bli kjent med naturen i elevenes nærområde. Kunstneren kommenterte: "Tror det kunne vært interessant å se om man kunne koble opplegget mer med læreplanmålene for å få en enda mer motivert og deltakende lærer. Ellers ville det vært spennende å knytte ulike kunstnere sammen." (Intervju kunstnerlærer, kunstprogram B, 2023)

Kunstneren var initiativtaker til innholdet i kunstprogrammet, men ønsket å jobbe i tett samarbeid med læreren ved skolen. Han ønsket å få innspill og kunne tilpasse kunstprogrammet best mulig til denne skoleklassen. Det ble derfor avholdt flere møter mellom lærer og kunstnerlærer i forkant, hvor både innholdet i programmet, tilpasninger til skolens rammer, og det sosiokulturelle miljøet i klassen ble diskutert. Kunstnerens rolle var å være en pådriver, organisator og samarbeidspartner, sammen med læreren i kunstprogrammet.

Kunstnerlæreren opplevde samarbeidet med læreren som meget godt. Han beskriver læreren som interessert, positiv og velvillig. Spesielt i planleggingsfasen var kommunikasjonen med lærer veldig god. På grunn av ulike faktorer, blant annet sykefravær blant lærere og enkelte elever, ble det endringer i planene underveis. Under selve gjennomføringen var kunstneren alene om ansvar for timene enkelte dager. Det ble satt inn vikarer for klasselæreren, men de kjente ikke til programmet og ble derfor ikke reelle samarbeidspartnere. Dette opplevdes som noe kaotisk for kunstneren i forhold til endringer i de planlagte aktivitetene, og for å holde oversikt og omorganisere kunstprogrammet. Selv opplevde han at han måtte bli «mer lærer» enn han ønsket. Det betyr at det ble mindre tid til å veilede og jobbe sammen med hver enkelt elevs kunstneriske produkt, dette fordi en del av tiden gikk med til å organisere og holde orden i klassen. Kunstneren hadde derfor ønsket at samarbeidet kunne vært enda tettere i selve gjennomføringen. Dette er ikke minst fordi han ser et potensial for læreren i å bruke erfaringene fra kunstprogrammet i videre undervisning. Utbyttet hadde vært større dersom læreren kunne vært til stede under elevenes presentasjoner siste studiedag, mener han.

Elever som vurderer – Kunstprogram B

Foto historie fra elev (utdrag) - Kunstprogram B

ORGANISERING

Kunstprogrammet gikk over to og en halv uke, og kunstneren er usikker på om dette er en ideell fordeling av de 30 timene. En komprimert uke ville gitt elevene bedre mulighet til å konsentrere seg om programmet, noe som kunne vært positivt, mener han. På den annen side sier han at det kan være en fordel at erfaringene får tid til å modnes for elevene:

Jeg synes det er litt vanskelig å si. Jeg tenker at det på en måte er en form for modningsprosess som de må gjennom litt, disse elevene. Så jeg er litt glad for at det tar litt tid, på en måte. Men om så lang tid, om en uke er nok, eller om det skal gå over lengre tid, er litt usikkert da (Intervju kunstnerlærer, Kunstprogram B, 2023).

Både kunstneren og elevene opplevde at de klarte å lage gode og gjennomarbeidede sluttprodukter. Elevene opplever at de har fått økt sine ferdigheter i et program som de mener først og fremst har vært «lærerikt» (Spørreskjema Kunstprogram B, 2023).

Kunstneren hadde basert kunstprogrammet på at elevene skulle bli kjent med naturen i nærområdet der de bor og finne sin historie i naturen rundt seg gjennom fotografering. Kunstneren opplevde denne organiseringen, der de delvis jobber utenfor klasserommet, som verdifull. Han mener dette er noe kunstnere kan bidra med i et slikt prosjekt; å ta elevene og læreren «inn i det ukjente». Han beskriver det slik:

Så, på en måte, utforsket de området og kom seg virkelig til grunnen. Så friheten til å legge til rette for den utforskningen der, synes jeg også er veldig spennende. For de blir liksom her i klasserommet og det er ikke så lett å bli utforskende og kreativ i et slikt miljø, kanskje? Men når man slippes ut sånn, i naturen og så å si i nye og kanskje litt uvante omgivelser, skapes det noe spennende der. (Intervju kunstnerlærer, Kunstprogram B, 2023)

Kunstneren hadde ønsket større eierskap til prosjektet fra læreren og at organiseringen i gjennomføringsfasen kunne vært mer likt fordelt mellom ham og læreren. Selv om han opplevde implementeringen til tider noe kaotisk, opplevde ikke elevene det slik (Spørreundersøkelse elever Kunstprogram B, 2023). Dette tyder på at stresset fant sted inne i kunstneren, og at han klarte å holde seg rolig og omorganisere på en god måte.

Kunstnerlæreren legger vekt på å kunne utvikle et kunstprogram i samarbeid med læreren som ideal. Aller helst skulle han ønske at lærerne ved skoleårets start tok for seg læreplaner og årsplaner, og inviterte kunstnere inn for å «fylle hull» der kunstnerne kunne bidra med ulike undervisningsopplegg.

LÆREREN I KUNSTPROGRAM B

Klasselæreren deltok i planleggingen i forkant av kunstprogrammet, deltok delvis i gjennomføringen, og bidro i evalueringen i etterkant. Erfaringene hans er samlet gjennom intervju, observasjon, og han har svart på samme spørreskjema som elevene og kunstneren. Samlet sett mener han det har vært en positiv opplevelse å delta på kunstprogrammet og at elevene har hatt stort utbytte av det. Spesielt mener han at prosjektet gjorde at elevene ble bedre kjent med nærområdet sitt, lærte mye om foto og hadde godt av å jobbe sammen med en kunstner. Han mener det er spesielt verdifullt for elever å gjøre noe praktisk og bli kjent med hvordan en kunstner jobber. Samtidig mener han at prosjektet var svært tidkrevende i den forberedende fasen.

ROLLE

Læreren var med på den praktiske planleggingen i forkant av kunstprogrammet og kjente til den overordnede tanken bak programmet, som han var engasjert i og positiv til. Han opplevde at det var kunstneren som ledet programmet, og at han var flink til å inkludere ham selv som lærer. Han ser på sin rolle først og fremst som den som skal legge til rette for at kunstprogrammet skal finne sted. Da kunstprogrammet ble gjennomført opplevde han ikke sin rolle som sentral, selv om kunstneren hadde ønsket at læreren skulle delta aktivt.

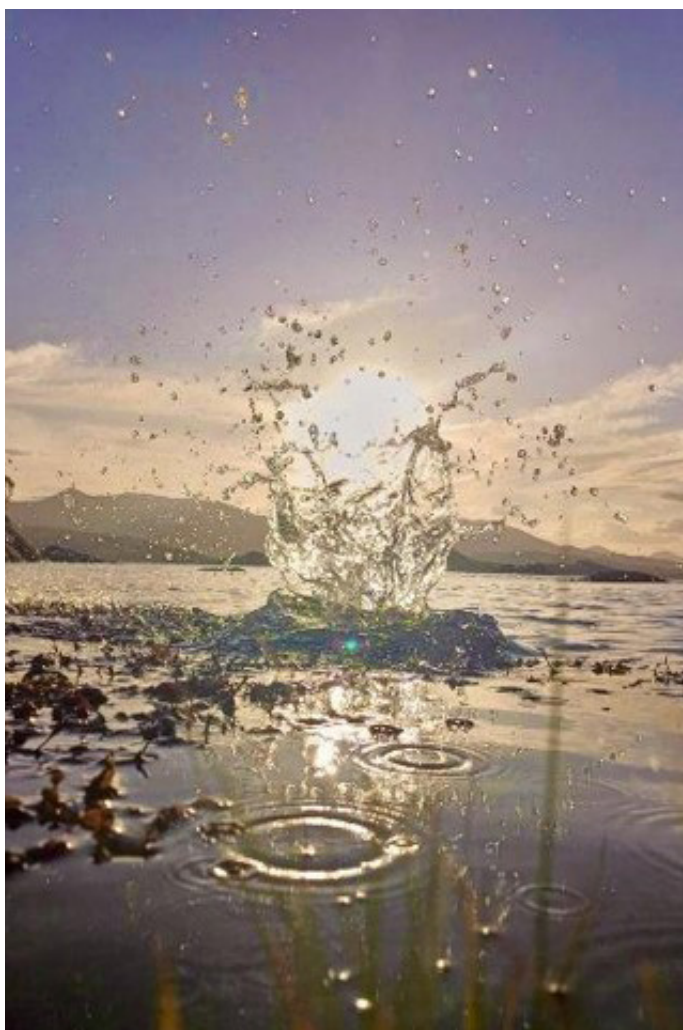
Læreren kjenner elevene godt og kan gi innspill til kunstneren i forhold til spesielle hensyn til enkeltelever. Han mener programmet passer veldig godt inn i pensum, spesielt i norsk (fotofortellinger) og naturfag, biologi, og bærekraft. Han setter pris på at elevene får oppleve en alternativ skolehverdag. Han opplever det som miljøskapende og at elevene blir bedre kjent med hverandre gjennom å delta på kunstprogrammet.

ORGANISERING

Læreren hadde foretrukket en intensiv uke, hvor du utelater alle andre fag og kun fokuserte på kunstprogrammet. Han mener det ville gitt bedre konsentrasjon og større intensitet til programmet, og at det hadde vært lettere for ham å organisere det da.

Han skulle ønske at opplegget ble gjennomført i 8. eller 9. klasse i stedet for 10., fordi det er elevenes avgangs år i ungdomskolen og det er mye som skjer. Men samtidig sier han at elevene på 10. trinn satte pris på å jobbe med et annet prosjekt, og at dette derfor er lærerens anliggende og ikke elevenes.

Læreren opplevde at forberedelsene var litt mer tidkrevende enn forventet. Han var med på å organisere kunstprogrammet som foregikk ute, slik at de fikk tillatelse fra grunneiere til å besøke ulike steder i naturen. Han opplevde at kunstprogrammet var inkluderende og gjorde det mulig å engasjere alle elevene i klassen, selv om noen elever var litt "til og fra". Han mener de ble bevisste på og interessert i naturen og nærområdet sitt gjennom måten kunstprogrammet var organisert. Han oppsummerer at «dette var gøy for alle parter».

Elev bilde - Kunstprogram B

FUNN OG DISKUSJON

Forskningsprosjektet #Ungkunst & Framtidsferdigheter har forsket på om kunstprogrammer kan styrke elevenes framtidsferdigheter, og PRAKTISERING av partnerskap mellom kunstnere og lærere i to ungdomsskoleklasser. Kunstprogrammene involverte kunstnere i samarbeid med lærere og elever i skolen i rundt 30 elevtimer.

KUNST OG FREMTIDSFERDIGHETER

Basert på tilbakemeldinger fra elever, kunstnere og lærere har kunstprogrammene styrket elevenes framtidsferdigheter. Dette gjelder særlig kreativitet, i stor grad samarbeid og kommunikasjon, men i mindre grad kritisk tenkning. I tillegg viser forskningen at kunstprogram har potensiale til å være svært lærerike og oppfattes som meningsfulle for elevene.

KUNSTPROGRAM, ELEVER OG LÆRING

Elevenes utbytte av kunstprogrammene er knyttet til tid og samarbeid med kunstnerlærere og lærere. For å sikre kreativitet og deltakelse er det behov for både åpne og mer avgrensede oppgaver. Elevene trenes til å lære ved å løse oppgavene de får, og de fleste ønsker å tilegne seg ferdigheter dersom oppgavene er tydelige og de får veiledning underveis. De ønsker å skape noe de kan være stolte av, og noen elever trenger mer støtte enn andre. Både gruppestørrelse og kunstner/lærertetthet påvirker derfor utbyttet for elevene.

Begge kunstprogrammene i dette prosjektet forholder seg til elevenes livsverdener, Kunstprogram A først og fremst gjennom klær og familiehistorie, og Kunstprogram B gjennom utforskning og kunstnerisk dokumentasjon av elevenes nærmiljø og historiefortelling. Kunstprogrammene knytter seg direkte til elevenes liv og miljø gjennom utforskning av natur, kultur, egen historie og familie, og lærer hvordan man kan skape kreative uttrykk med utgangspunkt i disse erfaringene. Dette ga rom for tanker, refleksjon og arbeid med kunstneriske uttrykk som understøttet en personlig og forankret læring, som ble verdsatt av elevene.

Elev bilde - Kunstprogram B

SAMARBEID OG AVKLARING AV LÆRERES OG KUNSTNERENS ROLLE

Felles for de to kunstprogrammene er at lærere og kunstnere setter gjensidig pris på samarbeid og ønsker å skape en annerledes opplevelse for elevene. Begge parter er nysgjerrige og interessert i å komme seg ut av sine daglige rammer for å skape noe nytt sammen, til beste for elevene. De er villige til å «ta risiko» ved å gjøre noe som ingen av dem har gjort før. Dette ser ut til å være en viktig forutsetning for at kunstprogrammene skal finne sted og lykkes. Lærere og kunstner skal navigere i forholdet mellom «kaos» og «orden», forstått som kunstprogrammets alternative organisering til skolens gjennomorganiserte hverdag.

Alle parter er enige om at godt forarbeid er viktig, men her møter de utfordringer i form av for lite tid til planlegging og begrensede ressurser. Utfordringen for begge kunstprogrammene er å finne en god balanse for lærerens medvirkning, der noen lærere ønsker å stå på utsiden under gjennomføringen, mens kunstnerne ønsker at læreren skal føle eierskap til kunstprogrammet og delta aktivt i selve gjennomføringen. Kort sagt, hvem skal bidra, lede og organisere hva? Dette er forventningsavklaringer som det er viktig å gjøre på forhånd. På denne måten samsvarer våre funn med funn i DiSko-rapporten, som finner at både lærere og kunstnere skal være «aktive og reflekterte deltakere i dialogiske kunstneriske modeller» (DiSko, 2021, s. 4).

ORGANISERING AV KUNSTPROGRAMMER

Forskningen finner at samarbeidet mellom lærere og kunstnere gjennom kunstprogrammet ble verdsatt av begge parter. Samtidig er det mer å utforske i forbindelse med praktisering av partnerskap og hvordan de best kan fungere. Dette gjelder både når det gjelder omfang, lengde, timeplan for kunstprogrammene, forventninger, og muligheter for samarbeid mellom lærere og kunstnere.

Antall elever og klassestørrelse vurderes som viktig for hva som kan forventes oppnådd av kunstnerisk kvalitet i elevens arbeid. Mer tid til samarbeid mellom kunstnerne anses også som viktig for å få til dette. En av utfordringene er å finne gode rammer for kunstprogrammene når det gjelder rom, tid, innhold og organisering. Det krever forståelse fra kunstnerne og evne til å sette seg inn i skolens rammer. Lærere må være åpne for alternative måter å organisere skolehverdagen på i et kunstprogram. Det er sentralt å avklare om kunstprogrammet skal «komme i tillegg til» eller «være en del av» skolens arbeid.

KUNSTPROGRAM I SKOLEN

ANBEFALINGER:

Ut fra diskusjonen er det seks anbefalinger for kulturorganisasjoner, skoler, kunstnerlærere og klasseromlærere som kan vurderes når de utvikler og gjennomfører et kunstprogram.

1. Avklaring av forventninger og roller mellom kunstnerlærere og lærere er avgjørende for godt samarbeid.
2. Kunstnere i skolen kan trenge veiledning i rollen som kunstnerlærere og hvordan de best kan bidra til elevenes deltakelse, kunstneriske uttrykk og læring.
3. Læreren trenger å forberedes på å ha en aktiv og deltakende rolle.
4. Kunstprogrammet kan ha ulike formater og lengder. Basert på erfaringene med disse to programmene kan man anta at et tidsbegrenset kunstprogram over 1-2 uker kan være å foretrekke fremfor både flere ukers programmer og ett intensivt ukeprogram. Noen ordinære skolefag i løpet av programmet kan skape rom for tanke og refleksjon mellom øktene i et intensivt kunstprogram..
5. Kunstprogrammene vil tjene på tydelige kunstneriske så vel som skolerelaterte mål.
6. Det er en styrke at kunstprogrammene er knyttet til både overordnede temaer og til elevenes eget liv og nærmiljø – gjennom utforskning av natur, kultur, egen historie og familie, og kreative uttrykksformer.

AVSLUTTENDE KOMMENTARER

Samtidsforskning peker på at kreativitet er en kritisk menneskelig ressurs. Det er viktig både for kunnskapsbygging og for utvikling i våre samfunn (Schroder, 2022; Vygotsky, 2004). Forskning de siste 20 årene viser at det å legge til rette for elevmedvirkning gjennom kunstbaserte metoder stimulerer til utvikling på tvers av kunnskapsområder og fagfelt.

Samtidig kan kunstnerisk praksis bidra til at unge mennesker utvikler nødvendige 21st Century Skills (21CS). Forskningsprosjektet #Ungkunst & Framtidsferdigheter har lagt vekt på elevmedvirkning gjennom kunstprosesser og undersøker om metodene har vært relevante for utvikling av kreativitet, evne til å samarbeide, kritisk tenkning og kommunikasjonsevner (Ge et al., 2015; Haro-Garcia et al. ., 2018; Khine & Areepattamannil, 2019; Martinez, 2017).

Forskningen bekrefter at Kreativitet, Samarbeid og Kommunikasjon styrkes, og Kritisk tenkning til en viss grad gjennom kunstprogrammene. Samarbeidet mellom lærere og kunstnere ble verdsatt i begge programmene, samtidig som det er mer å lære om hvordan partnerskapene kan fungere best mulig. Det finnes et mangfold av muligheter når det gjelder omfang, lengde, timeplan og samarbeidsformer mellom lærere og kunstnere. I disse to programmene var det en viss konsentrasjon av arbeidet i tid, men muligens kan noen ordinære skoletimer imellom kan være å foretrekke.

Den kunstbaserte tilnærmingen til læring som presenteres her har hatt som mål å styrke de praktisk-estetiske fagene, gi elevene mer tid til dybdelæring, og skape bedre sammenhengen mellom fagene, og er helt i tråd med det den siste norske skolereformen kaller for (Meld. St. 28 2015–2016; Kunnskapsløftet, 2020).

Elever på plass for fotoshoot – Kunstprogram B

REFERANSER

- Adams, D. & Hamm, M. (2019). *Collaboration, Communications, and Critical Thinking: A STEM-Inspired Path across the Curriculum*. Rowman & Littlefield. London.
- Barone, T. & Eisner, E.W. (1993/2012). *Arts based research*. Sage Publications.
- Biesta, Gert, <https://www.routledge.com/Art-Artists-and-Pedagogy-Philosophy-and-the-Arts-in-Education/Naughton-Biesta-Cole/p/book/9781138500600>
- Borgen, J. B. & Brandt, S. S. (2006), Ekstraordinært eller selvfølgelig? Evaluering DKS i grunnskolen, NIFU STEP
- Borgen, J. S. (2011). The Cultural Rucksack in Norway: does the national model entail a programme for educational change? In Sefton-Green, J., Thomson, P., Jones, K., & Bresler L. (Eds.). *The Routledge Int. Handbook of Creative Learning* (pp. 374- 382). London and NewYork: Routledge
- Bose, J. H. (2008). *Aesthetic education: Philosophy and teaching artist practice at Lincoln center*
- Breivik, J.K., Christophersen, C. (red), (2013), *Den kulturelle skolesekken*. Kulturrådet, Oslo.
- BUSK (2019), Barn og unge stemmer - kunst og kultur, Innspill til barne- og ungdomskulturmeldingen, Oslo: Kulturtanken
- Collard, Paul (2014), *Student participation in The Cultural Rucksack*, (Creativity, Culture & Education)
- Costes-Onishi, P. (2019). *Artistic Thinking in the Schools: Towards Innovative Arts /in/ Education Research for Future-Ready Learners* (1st ed. 2019. ed.). Singapore: Springer Singapore
- Dawson, K and Kelin, D. A. (2014). *The Reflexive Teaching Artist Collected Wisdom from the Drama/Theatre Field*. Bristol UK/Chicago USA: Intellect.
- Dewey, J.,(1980), *Art as Experience*, Berkeley Publ. Group
- DiSKo. (2021) Prosjekt Kulturtanken. Hentet fra www.diskoprosjektet.no
- Ehlers, U.D. & Kellermann, S.A. (2020). *Future Skills: The future of learning and higher education*. Karlsruhe.
- Fels, L and Belliveau G. (2008). *Exploring curriculum: Performative inquiry, role drama, and learning*. Pacific Educational Press.
- Fleming, M., Bresler, L., & O'Toole, J. (Eds.) (2015). *The Routledge International Handbook of the Arts and Education*. London and New York: Routledge
- Gattenhof, S., Hancox, D., Mackay, S. Kelly, K., Rakena, Te Oti, & Baron, G. (2022) *Valuing the Arts in Australia and Aotearoa New Zealand*. Australia Council for the Arts and Manatū Taonga Ministry for Culture and Heritage, Sydney, NSW and Auckland, NZ.
- Ge, X., Ifenthaler, D., & Spector, J. M. (Eds.). (2015). *Emerging technologies for STEAM education: Full STEAM ahead*. Springer.
- Hammershøj, L. G. (2021). Creativity in children as play and humour: Indicators of affective processes of creativity. *Thinking Skills and Creativity*, 39, 100784.
- Haro-Garcia, N. D., Comas-Lopez, M., Hincz, K. P., Mazalu, M., & Sacha, G. M. (2018). Soft Skills assessment in Art and Globalization. In *Proceedings of the Sixth International Conference on Technological Ecosystems for Enhancing Multiculturality* (pp. 199-204).
- Hauge, K. S., Christophersen, C. (2023) «DKS og Kulturtanken», for Kultur og Likestillingsdep., HVL/Oxford Research <https://www.regjeringen.no/contentassets/81089b9fd79c451197aa025ccfc9fa86/dks-og-kulturtanken-rettet-versjon-pr-12-april-2023.pdf>
- Jefferson, M. & Anderson, M. (2017). *Transforming Schools: Creativity, Critical Reflection, Communication, Collaboration*. Bloomsbury. Bloomsbury Publishing. London.
- Hesse-Biber, S., & Johnson, R. (2015). *The Oxford handbook of multimethod and mixed methods research inquiry* (Oxford Library of psychology). New York: Oxford University Press.
- Khine, M., & Areepattamannil, S. (2019). *STEAM Education: Theory and Practice* (1st ed. 2019. ed.). Cham: Springer International Publishing: Imprint: Springer.
- Kunnskapsløftet (2020) Utdanningsdirektoratet. <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/lareplanverket/>
- Leavy, P. (2015), *Method Meets Art – Arts-based Research Practice*, (The Guildford Press, NY)
- Lu, L. (2019). Engaging digital makers through interactive virtual art makerspaces: Possibilities and challenges in art education, in *Int. Journal of Education Through Art*, Vol.15, Nb 3, 1 September 2019, pp. 335-356(22)
- Martinez, J. (2017). *The Search for Method in STEAM Education* (1st ed. 2017. ed., Palgrave Studies In Play, Performance, Learning, and Development). Cham: Springer International Publishing: Imprint: Palgrave Macmillan.
- Manning, D. (2021). *Thinking Better: Critical Thinking & Creativity Through Trusting Collaboration*
- Meld. St. 18 (2020–2021). *Oppløve, skape, dele — Kunst og kultur for, med og av barn og unge*. Kultur- og likestillingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-18-20202021/id2839455/?q=medvirkning&ch=1>
- Meld. St. 28 (2015–2016) *Fag – Fordypning – Forståelse — En fornyelse av Kunnskapsløftet*.
- Rabkin, N., Reynolds, M., Hedberg, E., Shelby, J. (2011), *Teaching Artists and the Future of Education - A report on the Teaching Artist Research project*, (NORC, University of Chicago)
- Rasmussen, B., Heggstad, K. (red.), (2013) *Teater som dannning*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Schroder, M. (2022). *Creative Insights: Senior school teachers' experience of creativity in Queensland across the curriculum*.
- Smith, H. and Dean, R. (eds.), *Practice-led Research, Research-led Practice in the Creative arts*, (Edinburgh: Edinburgh University Press)
- Time to Listen (2018) Report <https://www.rsc.org.uk/education/about-rsc-education/research-into-our-work/time-to-listen>
- Ulvund, M (2015). *In the age of the teaching artist: What teaching artists are and do*. Nordic Journal for Arts & Research, Vol4 No1
- Vanem, M (2018), *Evaluering av pilotprosjektet estetisk læring*. *Kunstfag og realfag høst/vinter 2017/18*
- Vygotsky, L (2004) *Imagination and Creativity in Childhood*, *Journal of Russian & East European Psychology*, 42:1, 7-97, DOI: 10.1080/10610405.2004.11059210
- Winner, E., Goldstein, T.R. & Vincent-Lancrin, S. (2013). *Art for Art's Sake? The Impact of Arts Education*. Paris: OECD Publishing